

PROCES

5-6. maj 2012. Broj 1
Izlazi mesečno
Urednik Gordan Brkić

Danas

OD JUGOSLAVIJE DO EVROPSKE UNIJE: PRIČA O DVE GENERACIJE

Hedvig Morvai Horvat, direktorka Evropskog fonda za Balkan

Istraživanje pokazuje da je Evropska unija možda izgubila čaroliju, ali nije izgubila svoju važnost. Iako su mnogi u regionu kritični, EU ipak i dalje predstavlja najbolju moguću budućnost

Foto: Marko Milović

Evidentno je da na ovim prostorima postoje tradicionalne veze i interesi koji povezuju naše države. Ako se bolje osvrnemo oko sebe, priznaćemo da je naša svakodnevna potreba i realnost komunikacija i razmena sa susedima u najrazličitijim oblastima. Najočiglednija i najopipljivija je ekonomska saradnja, ali u svim mogućim sferama neka vrsta povezanosti postoji. Život opovrgava zaključak koji se može izvesti na osnovu odgovora na pitanje o postojanju jedinstvenog kulturnog prostora, a daje nam do znanja da je pojedincima teško da priznaju da su sličnosti i međuzavisnost njihova svakodnevna realnost.

Većina ispitanika smatra da bi situacija za njih bila bolja da su nastavili da žive zajedno u bivšoj Jugoslaviji, što najverovatnije ukazuje na nezadovoljstvo situacijom u njihovim sadašnjim državama usled teškog tranzicionog procesa. To znači da podatke koji ukazuju na pozitivne stavove o bivšoj državi treba shvatiti kao nostalgiju za uređenim odnosima, ekonomskom sigurnošću i mogućnošću za zaposlenje, na šta ukazuje i činjenica da obe ispitane generacije u svim državama većinom misle da su njihovi roditelji bolje živeli od njih. Zanimljiv je podatak da se, uprkos pozitivnim osećanjima u odnosu na bivšu Jugoslaviju, svi ispitanici slažu da je raspad države bio neizbežan.

Iako postoje određene razlike među zemljama i narodima, dve posmatrane generacije ipak imaju dosta toga zajedničkog. Nepoverenje među ljudima i dalje postoji i ispitanici su podeljeni po pitanju odgovornosti za rat – u Hrvatskoj većina krivi političke lidere; na Kosovu pretežno krive narod; u Albaniji, BiH, u Makedoniji i Srbiji većina krivi međunarodnu zajednicu. Mlađa generacija manje veruje od starije da se međunarodna zajednica isuviše meša u unutrašnje stvari, naročito u Hrvatskoj i Srbiji.

Što se budućnosti tiče, postoji dosta realizma i zabrinutosti, ali i nade. I dok mladi strahuju da će živeti gore od svojih roditelja, oni i dalje veruju u evropsku budućnost. Stoga, ovo istraživanje takođe pokazuje da je EU, kako je to formulisao Ivan Krstev, izgubila čaroliju, ali nije izgubila svoju važnost. Iako su mnogi u regionu kritični kada je EU u pitanju, ona ipak i dalje predstavlja najbolju moguću budućnost za mladu generaciju.

● **Da li bi bilo bolje da je SFRJ opstala?**

Evropski fond za Balkan je od agencije Ipsos Strategic Marketing naručio istraživanje koje je pokrivalo ceo region Zapadnog Balkana sa ciljem da se prikaže drugačiji pogled na raspad Jugoslavije, u trenutku kada se proces integracija država Balkana u EU odvija u uslovima novih izazova. Realnost finansijske i političke krize unutar Evropske unije utiče na proces njenog daljeg proširenja. Čak se može reći da su ideje o dezintegraciji EU danas prevazišle ranije uske krugove i prisutne su u mnogim diskusijama. Stanje u regionu takođe upućuje na to da je percepcija potencijalnog članstva sve kompleksnija, a da podrška procesu slabi. Ljudi na Balkanu su donekle razočarani kada su u pitanju EU, njihova sopstvena društva i dve decenije duga tranzicija.

Tokom 20 godina teške istorije na ovim područjima rođena je i odrasla jedna nova generacija. Smatra se da ti ljudi, rođeni 1991. godine, čine generaciju budućnosti, pošto su suviše mladi da bi se sećali ratova, sukoba i raspada zemlje. Nasuprot tome, oni rođeni 1971. predstavljaju jednu od poslednjih jugoslovenskih generacija koje su odrasle u bivšem sistemu i videle njegov kraj. Ti ljudi su stupali u zrelost u vreme kada se rušio stari sistem i trebalo je da podnesu težak teret tranzicije.

Dalo bi se očekivati, zbog razvoja demokratije u tim društvima, da mlađa

generacija poseduje pozitivnije viđenje sadašnjih sistema i da se oseća kao "dobitnik u procesima transformacije" u poređenju sa starijom generacijom. Međutim, složenost ličnih iskustava kada su u pitanju politička i društveno-ekonomska transformacija dovele su do toga da mlađa generacija, kao i starija, bude bez iluzija o prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Iako nema sumnje da su sistemi u kojima su obe generacije podizane zasnovani na vrednostima drugačijim nego u vreme njihovih roditelja, čini se da se njihovo ponašanje i mišljenje ne razlikuju bitno od ponašanja i mišljenja starijih. Takođe, ova studija pokazuje da razlike između naroda i etničkih grupa i dalje igraju veću ulogu u oblikovanju ponašanja nego razlike među generacijama.

Istraživanje koje smo uradili obuhvata samo predstavnike dve generacije i zato rezultati ne predstavljaju generalne stavove građana regiona. Podaci do kojih smo došli pokazuju da u svim državama između 70 i 90 odsto ispitanika obe grupe smatra dobrosusedske odnose i komunikaciju između njihovih država važnim.

Ekonomska saradnju takođe podržava većina ispitanika, ali na primer, mlađa generacija u Srbiji sklonija je od starije da veruje da postoje političke okolnosti koje mogu sprečiti regionalnu ekonomsku saradnju. Kada se posmatra region kao jedinstven kulturni prostor, samo se generacija '71. u Hrvatskoj u većem procentu izjasnila negativno u odnosu na to pitanje.

Analize pokazuju da preovlađuje nepoverenje među narodima u regionu, a u nekim zemljama mlađa generacija je čak nepoverljivija nego oni koji su doživeli rat. Svima je svojstveno nepoverenje na opštem nivou, kao i nepoverenje među različitim etničkim grupama. Međutim, u svim zemljama većina između 56% i 75% ispitanika veruju da je novi sukob u regionu malo verovatan.

Naše istraživanje pokazuje da je na Balkanu teško govoriti o generacijskim stavovima i razlikama. Preovlađuju razlike među zemljama, koje svedoče o tome da je nasleđe prošlosti i nacionalnog konteksta uticalo na formiranje individualnog mišljenja, bez obzira o kojoj generaciji je reč.

ŠTA KAŽE GENERACIJA

NARANDŽASTI KAMION

Bili smo posljednja partija regruta JNA. Bilo je napeto u zemlji, ali ja sam bio miran. Kao Makedonca nisu me se ticali sukobi drugih, Hrvata, Srba, Muslimana, Slovenaca. Osim toga, bio sam u Kraljevu, što je svega tri i po sata vožnje od kuće, mog Skoplja. A onda je izbio rat u Sloveniji. Moja jedinica je dobila zadatak da transportuje vojnu opremu iz „dežele“, ja sam vozio narandžasti kamiončić za prevoz viljuškara, kažu jedini takav u celoj SFRJ. Kod Brežica su nas zarobili slovenački teritorijalci. Oduzeli su nam kamion, a nas posle nekoliko sati pustili. Bio sam uplašen, u sivomaslinastoj uniformi tamo sam doživljavao kao agresor, a pošto se nisam vratio u Kraljevo, za JNA sam bio dezertjer. Otac i ujak su došli kolima po mene. Dva dana smo putovali do kuće. Nikad posle nisam bio u Sloveniji
Saško, Skoplje

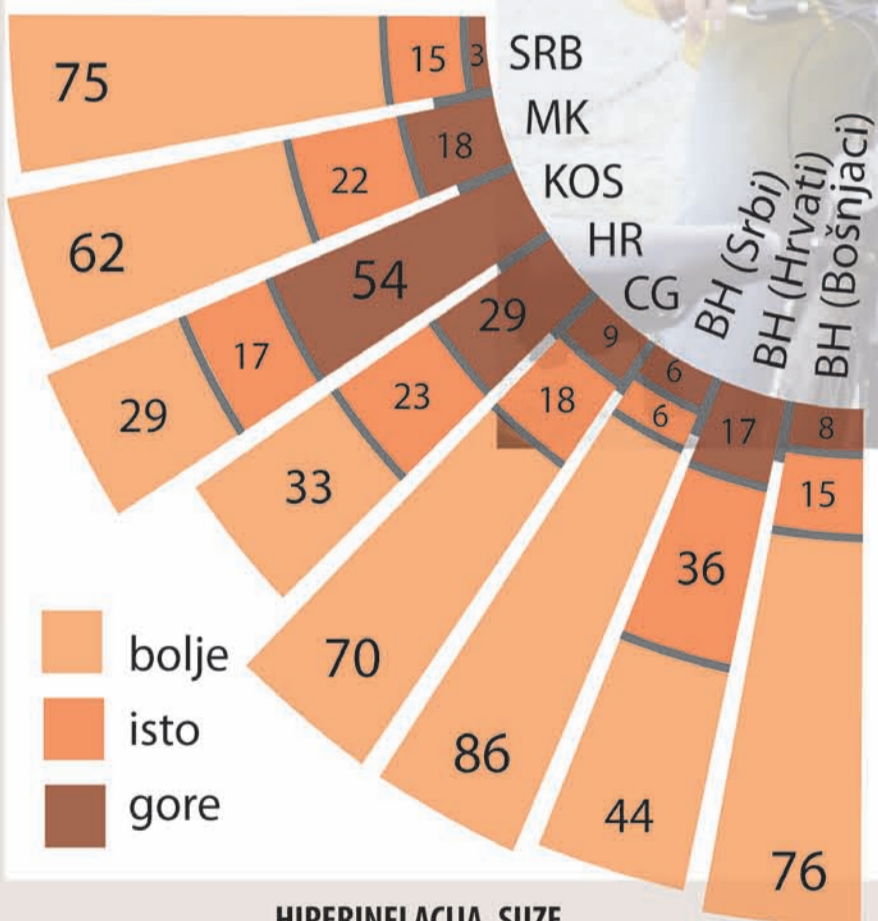

Kako bi se živelo da je opstala SFRJ?

MA SRETNIA SAM, IPAK

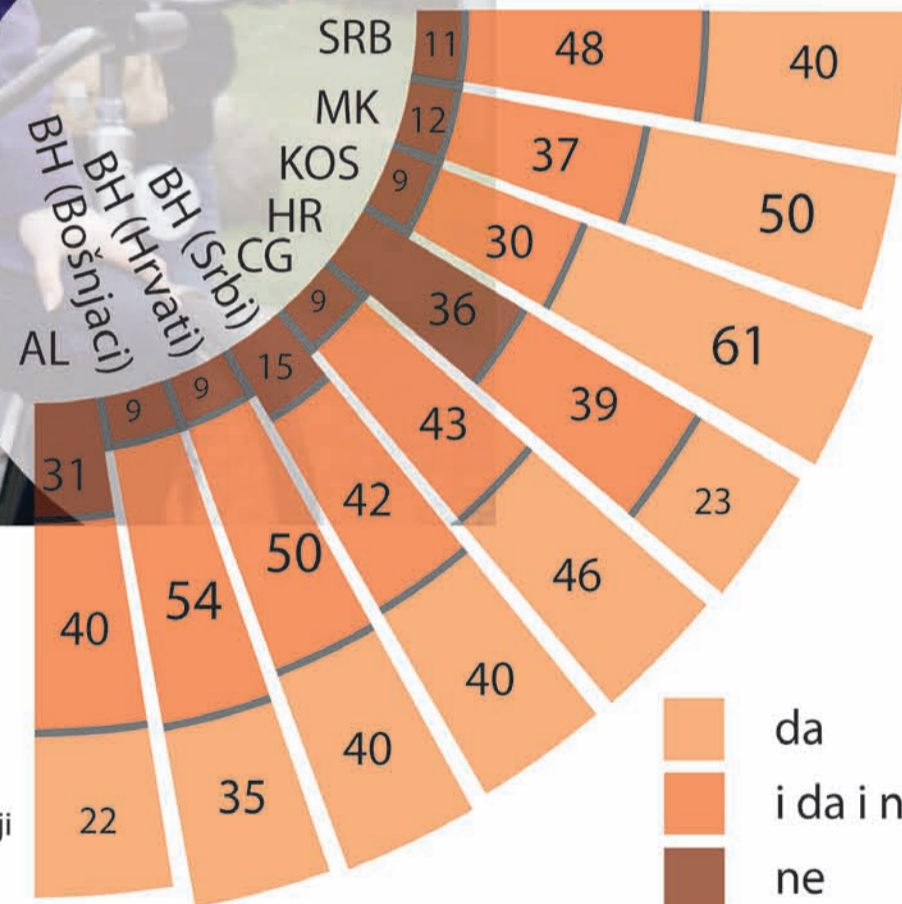
Zoran je bio Srbin, bili smo u vezi od drugog razreda srednje. Poslije vojske trebalo je da idemo na studije u Zagreb. Nije se vratio u Rijeku, više se nikada nismo čuli, neko je rekao da je u Novom Sadu. Sa 20 godina sam bila dovoljno lijepa, mlada i glupa. Otišla sam najprije u Milano, zatim u Barselonu, Amsterdam. Srećom, naišla sam na dobrog čovjeka. Opet sam u svojoj Rijeci, imam dva sina, ne moram da radim jer muž dovoljno zarađuje da bismo lijepo živjeli. Ipak, nisam sigurna da sam sretna. Svašta sam prošla, toliko toga ružnog vidjela i doživjela. Rijetko, stvarno rijetko pomislim na Zorana. Zapravo, više na to šta je moglo da bude da nije bilo rata, da on nije otišao. Ali sada sam pregurala četrdesetu. Ne vrijedi o tome ni razmišljati. Ma, sretna sam ja :)

Danica, Rijeka

Preovlađujuća većina ispitanika u Srbiji, kao i među Srbima i Bošnjacima u Bosni i Hercegovini, veruje da bi se živelo bolje da je opstala Jugoslavija. Takvih je nešto manje u Makedoniji i Crnoj Gori. Bosanskohercegovački Hrvati u 44 odsto slučajeva ocenjuju da bi se živelo bolje da postoji SFRJ, dok je najmanje ispitanika koji tako misle u Hrvatskoj (33 odsto) i na Kosovu (29 procenata). Tamo većina veruje da bi se živelo gore nego sada

Ispitanici iz celog regiona na pitanje „Koliko delite kulturu i zabavne sadržaje sa ostalim zemljama Zapadnog Balkana“ u najvećoj meri odgovaraju sa „i da i ne“. Na Kosovu i u Makedoniji je najizraženiji osećaj da delimo istu kulturu i zabavu, a najmanji je u Hrvatskoj i Albaniji. Uočljiva je razlika između dve generacije, pošto ispitanici rođeni 1991. imaju izraženiji osećaj da dele iste kulturno-zabavne sadržaje sa stanovnicima drugih sredina

ROĐENI 1971. NA ZAPADNOM BALKANU

Da li zemlje regiona dele istu kulturu i zabavu?

„A GDJE ĆU JA SADA“

Otac Srbin, majka Hrvatica. Brat i ja smo čak i imena dobili da nisu ni srpska ni hrvatska. Osjećao sam se kao Jugosloven i to je bilo sasvim OK u BiH sve negdje do kraja 91. ili početka 92. A onda su Srbi, Hrvati, Muslimani počeli da se razdvajaju. Svako na svoju stranu, sa svojim. Sjećam se, tada sam se zapitao: „A gdje ću ja sada?“. Sticajem okolnosti stigao sam do Herceg Novog, gdje ne moram biti ni Srbin, ni Hrvat, naravno ni Crnogorac. Sada sam naturalizovani Novljanin. I to na privremenom radu u Sočiju kao građevinar na objektima za predstojeću olimpijadu. U Novom su žena i kćerka, i brat i mama, otac je umro prije osam godina. Ne mislim mnogo na stari kraj, mada sam preko Interneta uspostavio kontakt sa društvom iz grada u kojem sam odrastao. Čini mi se da smo se svi ipak nekako snašli

Želko, Herceg Novi

HIPERINFLACIJA, SUZE

Bilo je to u decembru 1993. Bila sam kod tadašnjeg dečka Dejana. On je spremao ispit, sećam se, agronomiju na trećoj godini Poljoprivrednog faksa. Ja sam se smarala, pokušavala nešto da čitam, slušam muziku. A onda je došla njegova mama, potrošila je celu platu na dva pakovanja smrznutog graška i 10 jaja. Pitala me je: „Hoćeš li sine da ti ispržim dva jajeta?“. Bila sam gladna. Dok sam jela, plakala sam. I dva jajeta u starom ofucanom tiganju postala su uspeh. Više nisam sa Dejanom, on je završio faks, oženio se. Ja sam sama, a to u četrdesetoj i nije baš normalno stanje, bar tako kaže moja mama. I zaista, većina mojih drugarica sada muke muče sa domaćim zadacima svojih klinaca. Mada, ima nas još nekoliko koje smo „samo svoje“. Pa kad još dodam Ivanu i Anu koje su se razvele...

Jelena, Beograd

TRI RATA, A SAMO JEDAN ŽIVOT

Najprije sam, kao vojnik JNA „ratovao“ u Sloveniji. Međutim, bila je to prava šala kada sam vidio Vukovar i kasnije ono što se dešavalo u Bosni. Znači, prošao sam tri rata (Slovenija, Hrvatska, BiH), a imao sam samo 21-22 godine. Toliko je trebalo zajedno mome ocu (bio dijete u Drugom svjetskom ratu), djedu (bio partizan) i pradjedu (prisilno mobilisani austrougarski vojnik). Izvukao sam živu glavu, mnogi oko mene nisu. Nisam stigao da završim fakultet. Radim kao privatnik, imam ženu, dvoje djece. Raja iz škole se rasula po cijelom svijetu. Od Kanade do Australije. Generalno, mislim da smo promašena generacija. Apsolutno. Posljednja koja je išla u školu po sistemu usmjerenog obrazovanja, posljednja generacija regruta JNA. Ali eto, gura se nekako

Faruk, Zenica

U IME BRATA MUSTAFE

Ja nisam vaša generacija, nekoliko godina sam mlađa. Ali moj brat Mustafa je bio. Poginuo je u blizini Mostara 1995, svega nekoliko mjeseci prije Dejtona. Svašta smo čuli, da su ga ubili „četnici“, da su ga ubili „naši“ jer nije htjeo da se bori, da ide u sigurnu smrt. Sada je svejedno, kako god da je bilo. Sjećam se tog dana kada su nam javili, mama i ja smo plakale, ostale smo same. Mama je umrla nekoliko godina kasnije, ja se udala, rodila djecu. Sin se zove Mustafa, tako smo htjeli ja i moj muž koji je bio školski drug mog brata. Izgleda da sam sudbinski vezana za tu generaciju. Radim kao trgovac u našoj maloj radnji, muž nabavlja robu. Nekada ga gledam, pitam se da li je sretan, da li je htio od života ono što je dobio. A onda pomislim na brata

Adisa, Sarajevo

NAPUŠTENA SLOBODA

Ja sam Albanac sa Kosova. Verovatno ne bi trebalo da kažem, jer to ne očekujete, naročito zato što sam bio borac UČK, ali ja i dalje navijam za Partizan. Borili smo se za slobodu Kosova, a Slobodan Milošević se baš namestio kao neko protiv koga se treba boriti. Verovali smo u to, kao što je poverovao i svet. A onda je 1999. došla sloboda. Ipak, biću iskren, od te slobode, za koju sam se borio i koju i danas volim i cenim, ja nisam dobio mnogo. Na Kosovu uglavnom nema posla, zato sam i otišao u Nemačku. Šest godina sam radio na crno, kasnije sam sredio papire. Pomažem mojima, ocu i majci, dvojici braće, ženi i deci. Leti i za praznike koje ne slavim (Božić, Uskrs) idem kući. Za mene je 29. novembar nekako ostao i dalje onaj pravi praznik, iako ga više niko ne slavi

Ismir, Dortmund

Šta je Evropski fond za Balkan

Evropski fond za Balkan je rezultat partnerstva četiri fondacije: belgijske King Baudouin, nemačke Robert Bosch, italijanske Compagnia di San Paolo i austrijske ERSTE. Te četiri fondacije udružile su snage kako bi se ubrzao proces integracija zemalja Zapadnog Balkana u Evropsku uniju

Ciljevi Fonda su ohrabrivanje šireg i snažnijeg posvećivanja evropskim integracijama zemalja i društava Zapadnog Balkana, jačanje napora koje preduzimaju razni učesnici ovog procesa, kao i namera da se uspostavi efikasno delovanje i praksa u regionu i u EU, podrška procesu stvaranja država članica kao što je predviđeno od strane Međunarodne komisije za Balkan, konkretno jačanjem snaga u ovim društvima kojima se nudi prilika da steknu potpunija znanja i iskustva o

Evropi. Radi ostvarivanja svojih ciljeva, Fond razvija programe finansijske podrške i operativne programe, koji su formulisani u okviru četiri glavna programa:

VIZIJA EVROPE

- Podrška istraživanju i kreiranju inkluzivnog delovanja na osnovu prethodno identifikovanih problema;
- Jačanje analitičkih kapaciteta na Balkanu ili u EU u vezi sa problemima na prostoru Balkana;
- Predstavljanje evropskih integracija široj javnosti;
- Povezivanje novonastalih ekspertske organizacija i instituta sa prostora Balkana sa srodnim organizacijama iz Evropske unije;
- Stimulisanje regionalne razmene i prenosa znanja u okviru regiona.

Regionalni program „THINK AND LINK“ za ekspertske organizacije i institute

ima za cilj da omogući sveobuhvatno istraživanje i kreiranje delovanja na osnovu prethodno identifikovanih problema na prostoru zapadnog Balkana, iniciranjem individualnih i zajedničkih istraživačkih projekata koji su uključeni u regionalni program.

EVROPA U PRAKSI

- Stvaranje nove generacije političara i javnih službenika sa novom vizijom i regionalnom perspektivom;
- Sticanje praktičnog iskustva u opštinskim, državnim ili federalnim agencijama zemalja EU;
- Uspostavljanje veza između uprava u regionu putem individualnog umrežavanja i zajedničkih inicijativa.

„Program stipendiranja mladih državnih službenika zemalja Zapadnog Balkana“ ima za cilj da doprinese razvoju efektivnih i efikasnih državnih uprava u regionu putem specijalizo-

vanih seminara i treninga za visoko kvalifikovane mlade profesionalce iz najviših državnih institucija zemalja Zapadnog Balkana.

STICANJE ISKUSTVA O EVROPI

U cilju promovisanja evropskih vrednosti, Fond preduzima i podržava inicijative koje omogućuju mladim generacijama sa prostora Zapadnog Balkana da steknu znanje i iskustva o Evropi, u cilju:

- Iskorišćavanja mogućnosti da mladi ljudi aktivno učestvuju i doprinose razvoju regiona Balkana;
- Promovisanja mladih lidera i nosilaca pozitivnih promena u društvima Balkana;
- Ohrabrivanja duha saradnje identifikovanjem novih pitanja koje povezuju mlade generacije u regionu i u Evropskoj uniji;
- Stvaranja mreže „mladih ambasadora“ regiona.

PODRŠKA RAZVOJU POLITIKA

Fond razvija inicijative i partnerstva sa ciljem informisanog i inkluzivnog kreiranja politika na Balkanu. Podržava

ideje koje mogu da doprinesu bržoj i uspešnijoj realizaciji reformskih procesa, kreiranju sinergija i postizanju pozitivnih rezultata kroz inovativne pristupe, koje mogu da promovišu učešće građana u tim procesima i nove modele liderstva i upravljanja.

Evropski fond za Balkan raspisuje konkurse za projekte čij je cilj da generišu inovativne ideje od strane pojedinaca i organizacija sa prostora Zapadnog Balkana. Fond podržava projekte koji su u skladu sa njegovim programskim oblastima tokom cele godine.

„Želja nam je da pomognemo balkanskim zemljama da se približe Briselu, ali i da podstaknemo Brisel da se približi Balkanu“

Hedvig Morvai Horvat
direktorka Evropskog fonda za Balkan

„Evropski fond za Balkan deluje direktno na osnovu rezultata istraživanja Međunarodne komisije za Balkan pružajući podršku građanima zapadnog Balkana i time stvarajući proevropske snage koje su potrebne ovim društvima za njihovu budućnost“

Đulijano Amato

bivši Predsednik vlade Italije
i predsedavajući Međunarodne komisije za Balkan (2004-2006)

www.balkanfund.org

European Fund for the Balkans

Bringing the Western Balkans closer to the European Union

A joint initiative of the Robert Bosch Foundation, the Compagnia di San Paolo, the ERSTE Foundation and the King Baudouin Foundation